

Dret processal II

Teresa Armenta Deu
Susana Oromí Vall-llovera
Cristina Sala Donado

PID_00147484

Material docent de la UOC

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Teresa Armenta Deu

Catedràtica de Dret Processal de la Universitat de Girona.

Susana Oromí Vall-Ilovera

Professora titular de Dret processal de la Universitat de Girona i consultora de Dret de la UOC.

Cristina Sala Donado

Professora de Dret processal de la Universitat de Girona i consultora de Dret i política de la UOC.

Primera edició: febrer 2010

© Teresa Armenta Deu, Susana Oromí Vall-Ilovera, Cristina Sala Donado

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2010

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

ISBN: 978-84-692-9526-7

Dipòsit legal: B-1.337-2010

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

En el pla d'estudis dissenyat per la Universitat Oberta de Catalunya, l'estudi de dret processal civil i penal s'ha dividit en dues assignatures: *Dret processal I* i *Dret processal II*. L'assignatura de *Dret processal I*, segons el que s'ha vist al seu moment, es dedica principalment a l'anàlisi de la introducció al dret processal i del procés civil de declaració, és a dir, l'estudi de tres conceptes bàsics, jurisdicció, acció i procés, que permeten entendre l'essència del dret processal i la via per a aconseguir una sentència que posi fi a la controvèrsia existent entre les parts.

L'assignatura de *Dret processal II*, que ens ocupa en aquest moment, uneix dues maneres diferents d'aplicar en el cas concret dos drets substantius dispars, el dret civil i, principalment, el dret penal, per a arribar a la plenitud del dret a la tutela judicial efectiva que consagra l'article 24.1 de la Constitució espanyola. Els dos primers mòduls culminen l'anàlisi del procés civil, iniciat a *Dret processal I*, amb l'estudi de l'execució forçosa i les mesures cautelars, i es deixa per a una assignatura optativa els processos especials (monitori, matrimonials, etc.). Els tres últims mòduls se centren en el procés penal, com a instrument imprescindible per a la relització efectiva del dret penal. En aquest context, es poden diferenciar clarament dues parts:

1) L'**execució forçosa**, d'una banda, que té com a objectiu essencial que les resolucions judicials i altres títols executius tinguin l'eficàcia que la nostra Constitució i la resta de l'ordenament jurídic els atorguen. Correspon als tribunals vetllar pel seu compliment, en l'exercici de la funció jurisdiccional que l'article 117.3 de la CE els atribueix. Així, és evident la naturalesa jurisdiccional de l'execució. D'altra banda, **les mesures cautelars**, que persegueixen evitar que la sentència que es dicti en el procés quedi privada d'efectivitat.

2) El **procés penal**: l'eina essencial per a l'aplicació del *ius puniendi* o dret a castigar. En aquesta assignatura el procés penal s'estudia des de la perspectiva de la seva configuració com a garantia del que és jutjable. El procés penal constitueix, des d'aquest punt de vista, el conjunt de garanties i drets, tant constitucionals com de configuració legal, que han d'atendre tant l'òrgan judicial com les parts a l'hora d'aplicar el dret penal en el cas concret.

Es tracta d'una assignatura de continguts amplis i específics, l'explicació dels quals s'ha considerat convenient dividir en cinc mòduls didàctics.

El primer mòdul didàctic, "El procés d'execució: pressupòsits de l'execució (subjectius i objectius). L'embargament. L'execució provisional", comença amb un estudi introductori de **les regles generals que inspiren les activitats executives**. Concretament, s'ocupa d'examinar l'acció executiva i els seus pres-

supòsits, les classes de títols executius, els tribunals i els subjectes del procés d'execució, la fase inicial de l'execució, és a dir, la demanda executiva i el despatx de l'execució, i l'oposició a l'execució i la impugnació d'actes executius concrets. També es presta una atenció especial al **reconeixement i execució de resolucions judicials estrangeres**, que és el mecanisme que atorga a la decisió judicial estrangera efectes processals al nostre país. Adquireix una rellevància especial l'anomenada **execució provisional**, que comporta que la resolució judicial l'execució de la qual es pretén encara no és ferma, ja que s'està substanciant algun recurs. Així, la regla general és que les sentències condemnatòries dictades en primera instància són executables provisionalment, sense la prestació simultània de caució.

Per acabar aquest primer mòdul, s'analitza com s'han d'executar les sentències judicials dineràries que condemnen a pagar una quantitat de diners. Aquesta **execució dinerària** cal diferenciar-la de l'execució no dinerària, el tractament de la qual es desenvolupa en un altre mòdul, en què l'actuació de l'òrgan jurisdiccional està encaminada a obtenir, en la mesura que es pugui, l'execució d'una condemna de donar una cosa, de fer o de no fer. En concret, s'examina, després d'establir les disposicions generals i el requeriment de pagament, una de les actuacions que es duen a terme en l'execució dinerària, l'**embargament** de béns, i es deixa la realització forçosa per al mòdul següent.

El segon mòdul didàctic, "El procés d'execució (II). La realització forçosa. Les mesures cautelars", aborda l'estudi d'un altre aspecte de l'execució dinerària: el procediment de constrenyiment. És una fase de l'execució consistent en la **realització forçosa** dels béns embargats, per mitjà de la qual s'obté una quantitat de diners per a lliurar-los al creditor. S'hi detallen l'apreuament i els diferents mitjans de realització forçosa: el conveni de realització, la realització per part d'una persona o entitat especialitzada i la subhasta judicial. Una atenció especial mereix, així mateix, l'estudi de l'execució sobre béns hipotecats o pignorats. També s'analitza l'**execució no dinerària**, en els termes exposats anteriorment, que obeeix a un procés d'execució dirigit a obtenir l'objecte concret de la sentència, és a dir, una condemna de donar, de fer o de no fer. Les **mesures cautelars** es tracten autònomament en el mòdul, ja que són disposicions de naturalesa provisional mitjançant les quals es pretén assegurar que es compleixin la funció declarativa i la d'execució. D'aquesta manera es pretenen evitar els perjudicis que el transcurs del temps o les maniobres fraudulentament del demandat puguin ocasionar als drets del demandant respecte a la pretensió que exerceix.

El tercer mòdul didàctic, "Elements del procés penal", s'inicia amb un recordatori dels principis que informen el procés penal, ja estudiats en la primera part de l'assignatura. A continuació, l'estudi se centra en els subjectes que intervenen en el procés, i s'analitzen els aspectes relatius tant a l'òrgan judicial com a les parts que poden intervenir en el procés. Finalment, s'analitza l'objecte del procés penal.

Com indica el mateix títol, en aquest mòdul s'ofereix una visió elemental del procés penal que, d'una banda, ubica l'estudiant en algunes de les principals diferències que presenta respecte al procés civil, i de l'altra, permet iniciar amb prou domini conceptual l'estudi de la dinàmica concreta del procés penal.

El quart mòdul comprèn les dues primeres fases del procés penal: la instrucció i la fase intermèdia. En aquest mòdul s'estudien l'inici i el desenvolupament de la investigació criminal, i també les diligències que la componen, i es dedica una atenció especial a aquelles que, per la seva naturalesa o el seu contingut, comporten la limitació o supressió de drets fonamentals. Igualment s'analitzen amb detall les mesures cautelars i entre aquestes, singularment, la presó provisional.

La segona part del mòdul es dedica a l'anomenada *fase intermèdia*, que actua com a nexa necessari entre la fase d'instrucció i la fase de judici oral, i alhora com a filtre que evita la celebració de judicis destinats per endavant a l'absolució.

El cinquè mòdul s'ocupa de la fase del judici oral i de l'acabament del procés. Igualment s'analitzen els recursos i l'execució. Pel que fa a la fase de judici oral, es dedica especial atenció a la prova, no tant des del punt de vista de cada mitjà concret –cosa que, d'altra banda, en gran manera, ja ha estat objecte d'atenció en la fase d'investigació– com de la seva valoració, tenint en compte especialment el relatiu a la valoració de les proves obtingudes amb violació de drets o garanties.

La sentència, com a objectiu i culminació del procés penal, és així mateix objecte d'estudi, juntament amb la cosa jutjada i el seu tractament en el procés penal.

També són objecte d'aquest mòdul els recursos i l'execució, com a fases integrants del procés. Finalment, es fa una breu pinzellada de les costes processals.

Objectius

L'objectiu central de l'assignatura és culminar i completar l'estudi del dret processal civil i examinar el procés penal en el seu conjunt, i deixar els processos especials, tant civils com penals, per a una altra assignatura. Aquest objectiu general es pot desglossar en els objectius de caràcter específic següents:

1. Integrar el procés d'execució dins el contingut del dret a la tutela judicial efectiva, que consagra l'article 24 de la Constitució.
2. Distingir entre l'execució de resolucions judicials i l'execució de títols executius extrajudicials, tant pel significat divers de les dues execucions com per les diferències que apareixen en la seva tramitació respectiva.
3. Conèixer les diverses etapes per les quals ha de passar un procés d'execució dinerària i les possibilitats que l'ordenament jurídic ofereix per aconseguir l'execució de condemnes de donar, de fer i de no fer.
4. Saber quan és procedent l'execució provisional d'una resolució judicial i els tràmits per mitjà dels quals es pot obtenir directament aquesta execució.
5. Situar les mesures cautelars com a instrument al servei de la tutela judicial efectiva, en la mesura que tracten d'assegurar la possibilitat d'execució durant la substanciació del procés de declaració.
6. Conèixer els principis del procés penal, la seva interrelació amb el dret material, la seva influència en l'estructura del procés i la seva correlació constitucional.
7. Saber determinar la competència dels òrgans judicials de l'ordre penal a partir dels criteris legals, i conèixer el seu tractament processal.
8. Aprendre qui pot actuar com a part en el procés penal, les seves funcions, les seves facultats i els seus pressupòsits d'actuació.
9. Conèixer la dinàmica del procés penal, per mitjà de la regulació de les seves diferents fases distingint les institucions que tenen una regulació específica en el procés ordinari i en el procés abreujat.
10. Comprendre la configuració del dret als recursos en matèria penal i la sistemàtica dels recursos que preveu l'ordenament jurídic espanyol.

- 11.** Entendre el procés penal com el conjunt de garanties, constitucionals i legals, que assisteixen totes les persones que s'enfronten a la imposició d'una pena.

Continguts

Mòdul didàctic 1

El procés d'execució

Teresa Armenta Deu i Susana Oromí Vall-llovera

1. El procés d'execució: consideracions generals
2. Pressupòsits del procés d'execució
3. Execució de sentències estrangeres i títol executiu europeu
4. L'execució provisional
5. El procés d'execució. Fase inicial
6. La il·licitud de l'execució i dels actes executius
7. L'oposició a l'execució
8. Suspensió de l'execució
9. L'execució dinerària: liquiditat de la quantia
10. El requeriment de pagament. Reaccions del deutor davant aquest requeriment
11. L'embargament de béns (I). Objecte de l'embargament. Localització dels béns i selecció dels béns
12. L'embargament de béns (II). Trava o afecció. Garantia de la trava
13. Reembargament i embargament de sobrant
14. Modificació de l'embargament
15. Alçament de l'embargament

Mòdul didàctic 2

El procés d'execució (II)

Teresa Armenta Deu i Susana Oromí Vall-llovera

1. La realització forçosa (I): diferents formes de realització dels béns
2. Valoració dels béns. Apreuament
3. Conveni de realització
4. La realització per part d'una persona o entitat especialitzada
5. La subhasta judicial
6. La realització forçosa: pagament a l'executant i règim de càrregues en l'execució sobre immobles
7. Alienació forçosa de béns pertanyents a un tercer posseïdor
8. L'execució sobre béns hipotecats o pignorats
9. L'execució no dinerària
10. Les mesures cautelars

Mòdul didàctic 3

Elements del procés penal

Teresa Armenta Deu i Cristina Sala Donado

1. El procés penal: finalitats i característiques
2. Sistemes i principis del procés penal
3. Principis del procediment. Drets i garanties constitucionals

4. La determinació dels jutjadors: jurisdicció i competència penal, repartiment, recusació i abstenció
5. Les parts en el procés penal (I): parts acusadores
6. Les parts en el procés penal (II): parts acusades
7. L'objecte del procés penal. Les qüestions prejudicials

Mòdul didàctic 4

El desenvolupament del procés penal (I)

Teresa Armenta Deu i Cristina Sala Donado

1. La instrucció: fase preliminar
2. La instrucció (II). Desenvolupament del sumari o diligències prèvies: els diversos actes d'investigació. Valoració de les diligències sumariales. Prova anticipada i prova preconstituïda
3. La instrucció (III): mesures limitadores de drets fonamentals
4. Mesures cautelars
5. Delimitació subjectiva de l'acció penal: l'ordre de processament i la imputació. Finalitat de la instrucció
6. La fase intermèdia. El sobreseïment. Escrits d'acusació i defensa. Qualificacions de les parts. Interlocutòria d'obertura del judici oral

Mòdul didàctic 5

El desenvolupament del procés penal (II)

Teresa Armenta Deu i Cristina Sala Donado

1. Judici oral (I). Actuacions inicials: articles de pronunciament previ o qüestions prèvies
2. La conformitat de l'acusat
3. El judici oral (II). La prova
4. Finalització del procés i cosa jutjada
5. Els recursos
6. Costes i execució

Bibliografia

En aquesta bibliografia s'indiquen manuals de caràcter general, per a aprofundir en totes les matèries que són objecte d'estudi d'aquesta assignatura. En la bibliografia específica de cada mòdul didàctic es fa la referència oportuna a monografies o articles doctrinals sobre els continguts concrets.

Armenta Deu, T. *Lecciones de derecho procesal civil*. Madrid: Marcial Pons.

Armenta Deu, T. *Lecciones de derecho procesal penal*. Madrid: Marcial Pons.

Montero Aroca, J.; Gómez Colomer, J. L.; Montón Redondo, A.; Barona Vilar, S. *Derecho jurisdiccional* (vol. II: "Proceso Civil"). València: Tirant lo Blanch.

Montero Aroca, J.; Gómez Colomer, J. L.; Montón Redondo, A.; Barona Vilar, S. *Derecho jurisdiccional* (vol. III: "Proceso Penal"). València: Tirant lo Blanch.

Oliva Santos, A. de la; Díez-Picazo Jiménez, I.; Vegas Torres, J. *Derecho procesal civil. Ejecución forzosa. Procesos especiales*. Madrid: CEURA.

Oliva Santos, A. de la; Díez-Picazo Jiménez, I.; Vegas Torres, J. *Derecho procesal penal*. Madrid: CEURA.

Com que es tracta de manuals que s'actualitzen amb una certa freqüència no hi consta l'any d'edició, ja que és recomanable utilitzar l'última edició.